

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Teze diplomové práce

**Veřejná správa a transformace sociálních služeb pro
osoby s mentálním postižením**

Bc. Mikula Jan

Souhrn

S vývojem společnosti a samozřejmě také s vývojem státu a jeho aparátu přichází povinnost zajišťovat záležitosti ve veřejném zájmu. Jednou z mnoha takových záležitostí je právě zajišťování sociální péče.

Péče o zdravotně postižené prochází v historii neustálými proměnami a pomineme-li temné období, které spočívalo v likvidaci hendikepovaných osob, je možné sumarizovat, že se jedná o proměny v kladném slova smyslu. V současné době je zřizování zařízení pro poskytování sociálních služeb plně v kompetenci Ministerstva práce a sociálních věcí, krajů a obcí. Zařízení pro zdravotně postižené ztratila svůj nemocniční vzhled a stylizovala se do domácího prostředí. Tím ovšem vývoj v péči o hendikepované nekončí. Na základě doporučení Evropské unie přetvářejí jednotlivé unijní státy, kterými je i Česká republika, svůj systém v poskytování péče. Opouští se velkokapacitní ústavy, které jsou nahrazovány individuálními domácnostmi situovanými do městských zástaveb a otevírají tak prostor pro implementaci zdravotně postižených mezi běžnou populaci.

V rámci České republiky byly za účelem restrukturalizace sociální péče spuštěny dva projekty - Podpora transformace sociálních služeb 2007- 2013 a Transformace sociálních služeb 2013 – 2015, do kterých se zapojil i Karlovarský kraj. V rámci Karlovarského kraje byla do projektů zahrnuta dvě zařízení poskytující sociální služby. Vyústěním těchto projektů nemá být jen samotné zlepšení životních podmínek uživatelů sociální péče, ale je předpokládán i určitý rozvoj regionu, který spočívá ve vzniku nových pracovních míst a také nových, dosud chybějících služeb.

Klíčová slova: Veřejná správa, zdravotně postižení, sociální služby, dávky sociální péče, ústavy sociální péče, transformace sociálních služeb, regionální rozvoj

Cíl práce a metodika

Cíle práce

Primárním cílem diplomové práce je v teoretické rovině charakterizovat veřejnou správu, úlohu veřejné správy v oblasti péče o zdravotně postižené osoby (zejména o osoby s mentálním postižením), zřizování zařízení sociální péče a charakterizovat zdroje financování takovýchto institucí.

Mezi dílčí cíle patří popis probíhajícího regionálního rozvoje Karlovarského kraje v oblasti péče o zdravotně postižené prostřednictvím probíhajícího projektu Transformace sociálních služeb. Rovněž provést sondu do chodu zařízení sociální péče, prostřednictvím interview zhodnotit postoj k mentálně postiženým osobám, k projektu Transformace sociálních služeb a k integraci mentálně postižených osob do běžné společnosti. Provedením ankety vyhodnotit, jak „zdravá populace“ vnímá zdravotně postižené, jaké o nich mají povědomí a v neposlední řadě, jaký je postoj občanů města Aše k projektu a k začleňování mentálně retardovaných osob.

Metodika

V teoretické části bude využito deskriptivní metody. Data budou získávána především analýzou a následnou extrakcí dostupných dokumentů a literatury, ale také elektronických dokumentů a článků. V této části tak bude definován termín „zdravotně postižení“, zmíněna klasifikace mentálně postižených osob dle Světové zdravotnické organizace.

Rovněž bude popsána veřejná správa a její úloha při zajišťování sociálních služeb. Dále budou definována zařízení poskytující sociální služby včetně jejich zřizování a financování. V souvislosti s financováním těchto služeb zmíněn i příspěvek na péči. Rovněž bude nastíněn koncept sociálních služeb v zahraničí. V neposlední řadě bude charakterizována transformace sociálních služeb na území České republiky.

V praktické části bude popsána transformace sociálních služeb v Karlovarském kraji. Dále bude provedena sonda do chodu současných zařízení pro poskytování sociálních služeb. Rovněž bude využita metoda sběru dat pomocí interview a ankety. Obě tyto metody budou zaměřeny na vnímání mentálně postižených, názor na financování péče o mentálně postižené, domácí péče vs. ústavní péče, postoj občanů k regionálnímu rozvoji Karlovarského kraje - probíhající transformaci sociálních služeb, apod.

Nedílnou součástí praktické části bude vyhodnocení získaných dat, včetně jejich grafického znázornění.

Závěry a doporučení

Ačkoli je za koncepci a řízení zdravotních a sociálních služeb, které spadají do oblasti sociální politiky zodpovědný každý členský stát Evropské unie, byly jednotlivé členské státy EU vyzvány Evropskou komisí k reformaci ústavní péče. Vláda České republiky na tuto výzvu reagovala přijetím Konceptu podpory transformace pobytových a sociálních služeb v jiné druhy sociálních služeb poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začleňování uživatele do společnosti. V návaznosti na tento koncept byly na území ČR spuštěny dva pilotní projekty. Konkrétně Projekt Podpora transformace sociálních služeb a Projekt Transformace sociálních služeb. Nedílnou součástí projektu je i vznik nových sociálních služeb, které byly v kraji postrádány. Tato část projektu byla úspěšně naplněna a tím došlo k rozvoji daného regionu. Zda bude splněna i vize projektu, tedy že se integrací osob s tímto druhem postižení zvýší i kvalita jejich života, bude možné zhodnotit až po uplynutí určité doby.

Z výsledků všech uvedených výzkumných metod je možné vyvodit závěr, že změna v systému poskytování sociální péče, který byl dlouhá léta prakticky nezměněn, je silně žádoucí. Tato změna je tedy pozitivně hodnocena. Toto pramení především ze skutečnosti, že mentálně postižení spoluobčané jsou v současnosti již vnímáni jako přirozená součást společnosti. Rovněž není možné je dále izolovat a odsouvat na periferii měst a obcí.

Názorové neshody je možné shledat ve způsobu realizace této změny. Toto je možné výstižně vyjádřit větou jednoho z respondentů, se kterým bylo vedeno interview: „*Myslím si, že jdeme správným směrem, jen špatnou cestou*“. Jednorázové začlenění několika desítek postižených v takto krátkém časovém horizontu v rámci kraje se jeví jako ne příliš šťastné řešení. Jako pozitivně přijímanější varianta začleňování mentálně postižených by bylo jejich postupné začleňování. To by vyžadovalo pečlivější výběr jednotlivých osob dle závažnosti jejich postižení. Rovněž by integrace měla probíhat v delším časovém horizontu. V tomto období by tak bylo možné vyselektovat osoby, které není možné z různých důvodů (ať už se jedná o stupeň jejich postižení nebo věk) do společnosti začlenit. Dále by vznikl prostor pro získání mnoha cenných zkušeností s touto formou poskytování péče.

Rovněž skutečnost, že klienti v nově vzniklých domácnostech nebudou mít nepřetržitý dohled, se jeví jako ne zcela vhodná. Trvalý dohled by zejména v začátcích samostatného bydlení jistě ocenili obyvatelé, kterých se proces transformace dotýká. Tuto možnost by bylo vhodné ještě zvážit. Za úvahu rozhodně stojí, zda v budoucnosti nezvolit jako místo pro vznik nové domácnosti namísto bytů spíše rodinný dům. Ten je v první řadě bezbariérový a rovněž má vlastní zázemí v podobě zahrady. Na té klienti mohou trávit svůj volný čas lépe než na sídlišti mezi panelovými domy.

Je logické, že finanční zatížení státu a ostatních zřizovatelů bude větší. To však nemůže být v moderní společnosti překážkou pro rozvoj v poskytování sociálních služeb.

Přínosem zpracovaného výzkumu je identifikace slabé stránky procesu přeměny systému poskytování sociálních služeb. Za hlavní a nejzávažnější problém, který proces transformace sociálních služeb provází, je možné označit nedostatečnou informovanost. Na toto je důležité se nyní primárně zaměřit a rozšířit povědomí veřejnosti o celém procesu. Z provedených rozhovorů vyplynulo, že o problematice mentálně postižených není dostupné dostatečné množství informací. Tento nedostatek má zásadní vliv na realizaci projektu transformace sociálních služeb v Karlovarském kraji a jeho přijímání veřejností. Veřejnost ani zainteresované osoby nebyly dostatečně seznámeny s průběhem realizace projektu a ani s jeho praktickými dopady. Mezi obyvateli tak v důsledku neinformovanosti panují oprávněné obavy ze soužití s takto hendikepovanými lidmi.

Na základě výsledků provedeného výzkumu metodou interview je možné doporučit zvýšení informovanosti obyvatel. To je možné provádět například prostřednictvím k tomu určených besed, nebo pořádáním setkání. Při takovýchto příležitostech bude možné dostat se do bližšího kontaktu s hendikepovanými. Jako informační prostředek by bylo možné zvolit například výstižné letáky, nebo regionální karty sociálních služeb a rozeslat je mezi obyvatele zmíněných obcí. Žádoucí by bylo poskytnout obyvatelům náležitou podporu v případech, kde by se vyskytly nějaké problémy. Zvýšením informovanosti je možné očekávat méně negativních reakcí na nový způsob poskytování sociálních služeb.

Toto doporučení by se však nemělo týkat pouze tohoto projektu. Dostatečná informovanost by měla být zajištěna vždy a s dostatečným předstihem a obzvláště u citlivých témat. Pro přípravu a realizaci dalších projektů se jako vhodné jeví využití transdisciplinárního přístupu. To znamená připravovat projekty rovněž za spolupráce s laickou veřejností, od které je možné získat řadu cenných podnětů.

Vybrané literární a internetové zdroje

ČMEJREK, Jaroslav a Radek KOPŘIVA. *Základy veřejné správy.* Praha : Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2007. str. 126. ISBN 978-80-213-1626-3.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, Jan JANÁK, Jan DOBEŠ a Jan JANÁK. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost: teorie veřejné správy.* Praha : NLN, 2005. str. 568. ISBN 80-7106-709-1.

PRŮŠA, Ladislav. *Ekonomie sociálních služeb.* Praha : ASPI, 2007. str. 179. ISBN 978-80-7357-255-6.

HENDRYCH, Dušan. *Správní věda: Teorie veřejné správy.* Praha : ASPI Publishing, s. r. o., 2003. str. 196. ISBN 80-86395-86-3.

MORKES, František. *Postižený člověk v dějinách II, Texty k dějinám speciálně pedagogické teorie a praxe.* Hradec Králové : 1. vyd., Gaudeamus, 2007. ISBN 978-807041-081-3.

Národní centrum podpory transformace sociálních služeb. [Online] [Citace: 20. listopad 2014.] Dostupné z:

http://www.trass.cz/TrassDefault.aspx?rid=17614&app=Article&grp=Content&mod=ContentPortal&sta=ArticleDetail&pst=ArticleDetail&p1=OID_INT_8879&p2=Header_BOOL_True&p3=RoundPanel_BOOL_True&p4=VPath_STRING_&acode=28394140.

MDAC. Mental disability advocacy center. [Online] [Citace: 20. 12 2014.] Dostupné z:

http://www.mdac.org/sites/mdac.info/files/klecova_luzka_a_pouzivani_omezovacich_prostredku.pdf.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Posuzování zdravotního stavu pro účely jednotlivých sociálních systémů od 1. 1. 2014. [Online] [Citace: 20. 9 2014.]

Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/16982/posuzovani_zdravi_2014.pdf.

EurActiv.cz. [Online] [Citace: 26. prosinec 2014.] Dostupné z:

<http://www.euractiv.cz/socialni-politika/link-dossier/transformace-socialnich-sluzeb-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-000084>.